

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՔՐԻՍՏԻԿՈՆ՝

ԳԱՅՈՒՆ ԵՆԵՂԵՑԻ.

Հռոմի պապի նոր շրջաբերական կոնդակը՝ որի մասին յիշուեցաւ Արարատի նախորդ համարում՝ հրատարակուած է արդէն, Այս կոնդակն ամենից առաջ հետաքրքիր է Անգլիական եկեղեցւոյ այն ներկայացուցիչներին համար, որոնք երազում են, թէ կարելի է փոխադարձ զիջումներով մի ընդհանուր եկեղեցական միութիւն հաստատել՝ պապի գերագահութեամբ, Ու մօտից ծանօթ է Հռոմէական եկեղեցւոյ անցեալին, նորա համար վաղուց պարզ էր, իսկ այդպիսի միութիւն երազողներին համար այսուհետեւ գոնէ պարզ պէտք է լինի, թէ Հռոմէն անընդունակ է որ և է զիջումն անելու, իւր դարերով արմատացած սկզբունքներից մազի չափ անգամ շեղուելու, յիշի դա ինչպէս նկատել է կարդինալ Աօգան, այնպիսի մի ցանկալի և օրհնեալ նպատակի համար, ինչպիսին է քրիստոնէութեան կրկին միանալը:

Այս անգամ ևս Պապն ամեն ինչ պահանջում է, առանց մի բան տալու, — Յորդորելով բոլոր քրիստոնէաներին մի, ընդհանրական եկեղեցւոյ գիրկը վերադառնալ, Լեւոն ԺԳ. իւր պատճառաբանութիւնների հիմք առնում է այն հին քրիստոնէական սկզբունքը, թէ եկեղեցւոց դուրս փրկութիւն չկայ, որովհետեւ եկեղեցին Քրիստոսի մարմինն է և ով դուրս է նորանից, հազորդակից չի կարող լինել Քրիստոսի, Սակայն կամենալով ցոյց տալ, որ այս սկզբունքից բղիժած եկեղեցւոյ գաղափարական միութեան համապատասխան մի մարմնաւոր տեսանելի միութիւն ևս պէտք է լինի՝ նա ձեռք է առնում փաստեր, որոնք անթիւ անգամ կրկնուած ու անթիւ անգամ հերքուած են և որոնց զօրութիւնն այսօր միայն Հռոմէական եկեղեցւոյ գրկում մի առանձին տրամաբանութեամբ դարգացածներ ծանաչել կարող են, Եկեղեցւոյ միութեան իբրեւ արտայայտիչ նշաններ ընդունում է նա հաւատոյ և եկեղեցական վարչութեան միութիւնը, առաջինը միայն բաւական չէ, որովհետեւ ճշմարիտ հաւատը որոշելու համար մի հեղինակութիւն պէտք է, իսկ այդպիսի հեղինակութիւն ս. Գիրքը միայն լինել չէ կարող, ինչպէս բողոքականները պնդում են, քանի որ կարելի է դանաղան կերպ մեկնել այն, Քրիստոս իւր եկեղեցին տարտամ վիճակի մէջ չէ թողել, այլ կարգել է Իւր սեփական հեղինակութեամբ օժտուած մի իշխանութիւն, որ ս. Գիրքն ուղիղ մեկնում է, ս. խորհուրդները բաշխում

և որոշում ճշմարիտ հաւատը, Հիմնելով տեսանելի եկեղեցին, նա պէտք է կամենար, որ այդ եկեղեցին մի տեսանելի գլուխ ևս ունենայ, իրբե իւր ներկայացուցիչ և փոխանորդ, այդ փոխանորդը ս. Պետրոսն է և նորան յաջորդող Հռոմի քահանայապետները, նոցա վերայ ուրեմն և հաստատուած է եկեղեցւոյ միութիւնը, Եպիսկոպոսները, իրբե առաքեալների յաջորդներ, այն ժամանակ միայն այդ միութեան մէջ կարող են համարուել, երբ հնազանդ են Պետրոսի յաջորդին, ապա թէ ոչ մի «անկարգ, անկանոն խումբ կը կազմեն», — Յաւալի է արդարեւ տեսնել, թէ ինչպէս այս ժամանակում երբ այդքան մեծ կարիք կայ քրիստոնէութեան բոլոր ոյժերը կեդրոնացնելու և հեծաւ նոսացած քաղաքակիրթ աշխարհի առաջ նորա վարկը բարձրացնելու՝ այսպիսի շեղումով է խօսուած քրիստոնէական եկեղեցւոյ ամենայայտնի ներկայացուցիչը, շարունակելով հետեւող լինել այն աշխարհասէր և իշխանասէր Սիմոնին, որին «երթ յետ իմ սատանայ» ասաց Փրկիչը, և ոչ այն խոնարհ և իւր Տիրոջ սիրով լեցուած Պետրոսին, որին նա Իւր ոչխարները արածեցնելու իրաւունքը տուաւ, Ո՛չ մի ուղիղ քրիստոնէայ առանց ներքին զայրոյթի կարգաւ չէ կարող, թէ ինչպէս աշխարհի մի անկիւնում կուշ եկած մի խեղճ մահկանացու համարձակուում է Ամենակարող Աստուծոյ ամենամաքուր Որդու խօսքերն իշխանաբար իւր բերանն առնելու, «Նաեւ այլ ևս ոչխարք են իմ, որ ոչ են յայսմ գաւթէ»:

Պապականութեան այս համարձակ ծրագիրներն և անսահման ձգտումների մասին լսելուց յետոյ, հետաքրքիր է տեղեկանալ նաեւ թէ ինչպիսի թող տեղի ունի նա և ինչպիսի վտանգներ են սպառնում նորան իւր իսկ բուն հայրենիքում՝ Իտալիայում, Церковный вѣстник թերթի թղթակիցը հաղորդում է, որ Միլանից ոչ հեռու գտնուող փոքրիկ Պիւզենտա քաղաքում շատ արագ կերպով զօրանում և սպառնական կերպարանք է ստանում մի նոր հերձուած, որի պարագլուխն է տեղացի Միլալիա քահանան, Սա լինելով մէկը Իտալիայի սակաւաթիւ ազատամիտ կամ ազգութեան գաղափարով ոգեւորուող հոգեւորականներից, ընդհարումներ է ունեցել անցեալ տարի իւր եպիսկոպոսի հետ, որ ծայրահեղ ուղտրամոնտոնական է, և չկարողանալով արդարութիւն գտնել՝ բաց է արել իւր համար մի առանձին եկեղեցի, ուր սկզբում միայն 250 հոգու համար տեղ կար, իսկ յետոյ նա ստիպուեցաւ ընդարձակել, 1000 հոգու համար դարձնել, բայց այժմ

այդ էլ չէ բաւականանում՝ օրական երկու անգամ նորա պերճարան քարոզները լսելու հաւաքուող բազմութեանը, Բացի դորանից նա ունի նաև եկեղեցուն կից մի դպրոց, ուր քրիստոնէական վարդապետութիւն է դաս տրուում և 500-ից աւելի մանուկներ են յաճախում, Առ հասարակ Միջախան չափազանց մեծ եռանդ և գործունէութիւն է ցոյց տալիս, բայց նա մենակ է՝ հոգեւորական գործակիցներ չունի, Նա ներկայանում է իրրե հետեւող Սալմանարոլլայի, որի անունով և հրատարակում է «Հիերոնիմոս Սալմանարոլլա» թերթը, բայց նորա քարոզութիւնը հիմնուած է այն որոշ սկզբունքների և վսեմ գաղափարների վերայ, որոնցով ողբւորուում էր Ֆլորենտիայի նահատակը, Այդ է ահա նորա յառաջ բերած շարժման թոյլ կողմը, Պէտք է նկատել, որ առհասարակ կաթոլիկութեան գլըրկից ելածները՝ մանկութիւնից ի վեր սնուած լինելով խորամաստ նախապաշարմաներով, չեն կարողանում երբէք կատարելապէս թօթափել նոցա լուծը և մի կտրական բան անել, ուստի նոցա սկսած գործը սովորաբար կիսատ է մնում, Միջախան բանադրանքների ենթարկուած լինելով հանգերձ՝ շարունակում է «Կաթոլիկ—Հռոմէական քահանայ» ստորագրել, Նա սկզբում «Փարիսեցիների որջ» էր անուանում միայն իւր եպիսկոպոսի դիւանը, բայց յետոյ քայլ առ քայլ այնտեղ հասաւ, որ վատիկանն ևս ոչ միայն փառիսեցիներ չէ, այլ կատարեալ Բարեւոյն է նորա աչքում, Թէ ինչ կլինի այս նոր շարժման վախճանը գիտար է գուշակել, — Թղթակիցն այս առթիւ յիշում է, թէ էմիլ Զօլայի նորերս հրատարակած «Հռոմ» վէպը ահագին ազդեցութիւն է անում կաթոլիկ հասարակութեան բոլոր շրջաններում, «Կենդանի» ընաւորիչ կերպիւ նկարագրելով վատիկանի զանազան գործիչներին՝ սկսած բարձրերից մինչև ամենաստորինները, այնպէս որ իւրաքանչիւրը ներկայանում է իրրե մի անմոռանալի տիպ, այդ գիրքը կաթոլիկութեան աւելի մեծ հարուած է տուել, քան ամեն տեսակ գիտնական յարձակումները և քաղաքական անուանարկող գրուածները»:

Ֆրանսիայում վերջերս շատերը սկսել են այն կարծիքը յայտնել, թէ Անգլիոյ թագուհին գաղտնի կաթոլիկութիւն է ընդունել, որ և արտայայտում է իւր դէպի կաթոլիկ աղետականութիւնը և հոգեւորականութիւնը ցոյց տուած համակրութեամբ և նոյն իսկ իւր որդիական աննաժողովեամբ դէպի պապը, բայց հրապարակաւ չի խոստովանում, որովհետև դա դէմ կլինէր սահմանադրութեան, Ֆիգաբոյի մի թղթակիցը զանազան փաստերով հերքում

է այդ կարծիքը, առարկելով, որ թագուհին այժմ աւելի բողոքական է քան երբէք, միայն թէ նա ազատ հայեացքներ ունի քրիստոնէութեան նկատմամբ, ինչպէս օրինակ ոչ մի խօսքով ցոյց չէ տուել իւր դժգոհութիւնը իւր թոռների օրթոդոքսութիւն ընդունելուն դէմ:

— Կաթոլիկ եկեղեցւոյ հասարակ ժողովրդեան վերայ ունեցած ազդեցութեան զարգանալու արտայայտիչ նշաններից մէկն էլ ներկայում այն է, որ մասունքների պաշտօնը և ուխտագնացութիւնը մի քանի տեղ շատ առաջ է գնում և դորան իրրե հետեւեք միշտ նորանոր մասունքներ են գտնուում, Այսպէս Պալիպայում նորերս երկար որոնելուց յետոյ գտել են ս. Եպիփանիոսի գլուխը, իսկ Ֆրանսիայում Օրլէանի կոյսի զբահր, որ ըստ անուանութեան նուիրել էր նորան Կարլոս ԺԲ, թագաւոր:

— Փարիզում շինուում է մի լուրջ եկեղեցի, Դա մի մեծ շոգնաւ է, որ կրում է «Լևոն ԺԳ» անունը և ունի մի ընդարձակ բաժանմունք աստուածաշատութեան համար յատկացրած, Նա պէտք է ծառայէ իրրե շարժական եկեղեցի Աֆրիկայի վայրենիներին քրիստոնէութիւն քարոզող միսիոնարներին համար և այնպէս է յարմարեցրած, որ գիւրութեամբ կարող է արիւրին մօտենալ և գետերով բարձրանալ:

— Սպանիայի Բարցելոնիա քաղաքում յուշիս Դ-ին Տիրոջ մարմնի թափորը կատարելու միջոցին դինամիտի մի սարսափելի պայթումն տեղի ունեցաւ, որ մեծ վնասներ ու արհաւիրք պատճառեց, Ինչպէս յառաջ եկաւ այդ աղէտը՝ որոշ յայտնի չէ, բայց նա արտայայտութիւն է անխնայ նահանգների Սպանիայում գրաւած վտանգաւոր դիրքի:

ՕՐԹՈՒՌՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻ.

ՍԼԱՒՈՒՄՆԱՆ ԵՐԿՆՈՒՄԻ:

Հռոմը առանձին ջանքեր է գործ գնում նաև սլաւոնական երկիրներում կաթոլիկութիւնը յառաջ մղելու, Ռումինիոյ Գեննադիոս մետրապոլիտի գահընկէց լինելը կաթոլիկ միսիոնարների մեքենայութեանց են վերագրում, Մետրապոլիտի հետ, որ ջերմ պաշտպան է եղել օրթոդոքս եկեղեցու շահերին, շատ խիստ ու անարդար կերպով վարուեցան, Երբ սինոդը նորա մասին վճիռ էր կայացնում թոյլ չտրուեցաւ, որ նորա պաշտպանները ներս գան, նորա պաշտպանողական ճառը չկարգացուեցաւ, նորան զրկեցին բոլոր եկեղեցական կարգերից և մի վանքում փակեցին, մեղադրելով պաշ-

տամանքի մէջ մտցրած հերետիկոսական փոփոխութիւններէն, սինոդի վերայ գերիշխանութիւն բանեցընելու ձգտման և ուրիշ այսպիսի զանցառութիւնների համար, Սակայն զայրոյթը այս մէտի դէմ այնքան սաստիկ է, որ կառավարութիւնը ստիպուած է պահապան զօրք նշանակել Մետրապոլիտն պատսպարող վանքի վերայ հսկելու, Բուխարեստի շատ տիկիներն պայման են դրել, ոչ մի տէրքի համար չգիմել նորան դատապարտող եպիսկոպոսներին, այնպէս որ բարձր շրջաններում այսուհետեւ եկեղեցական արարողութիւնները մեծ մասամբ առանց եպիսկոպոսների մասնակցութեան տեղի կունենան, որովհետեւ միայն մի եպիսկոպոս չէ ստորագրել յիշեալ մէտին, Մետրապոլիտի գահազուրկ լինելը զգալի հարուած են համարում օրթոդոքսութեան համար Ռուսիանիայում:

— Այս պահապան և զայրոյթ է պատճառում օրթոդոքս եկեղեցւոյ ներկայացուցիչներին, այն զրկանքը, որ վերջերս նոցա եկեղեցին Հունգարիայում է կրել, Այստեղ մաքար ժողովրդի հազարամեայ գոյութեան փառաւոր հանդէսների առթիւ մի պատգամաւորութիւն է ներկայանում Դաւանութեանց նախարարին չորս ուսական թեմերից խնդրելով պաշտամունքի մէջ եկեղեցական սլաւոներէնի փոխարէն մաքարերէն լեզու մտցնել, Խնդիրն ի հարկ է յարգուում է և յաջորդ օրն իսկ համախարանի եկեղեցւում պաշտամունքը մաքարերէն լեզուով է կատարուում, թէև ուս ազգաբնակութիւնը այդ լեզուից աւելի բան չէ հասկանում քան հին սլաւոներէնից, Այդ փոփոխութեան հետեանքը համարուում է 200,000 ուսանողի կորուստը կամ այլսեռուելը՝ մաքարանալը, Այդպիսի այլասեռման Գալիցիայում քիչ չէ նպատում, Церковный Вѣстник-ի թղթակցի նկարագրելով, Լվովի յոյն—Հռոմէական միաբարական եկեղեցւոյ մետրապոլիտ Սեղբեստրոս Սիմբրատովիչը, որ նորերս կարգինալի աստիճան է ընդունել պապից, Այն օրուանից, երբ նա զանազան միջենայութեանց շնորհիւ մետրապոլիտական գահը իւր հօրեղբայր Յովսէփից խլել է, ամեն ջանք գործ է դնում միաբարական եկեղեցւոյ մէջ ընթել օրթոդոքսութեան հետքերը և ձգտումն ունի մի առանձին պատրիարքութիւն կազմելու:

—Իբրև հակակիւռ Հռոմէական եկեղեցւոյ այս յաջողութիւններին, մեծ նշանակութիւն է տրուում Չերնագորիայի Նիկոլայ իշխանի Սերբիայի թագաւորին արած այցելութեանը, Երկու իշխանութիւնների մէջ երկար ժամանակ յարաբերութիւնները ատ սառն էին և մինչև իսկ սերմ ժողովրդի մի մասը

ցանկանում էր Նիկոլայ իշխանին երկու երկրների միահեծան թագաւոր տեսնել, Վերջինս այցելելով այժմ Սերբիայի մայրաքաղաքը և շատ սիրալիր ընդունելութիւն դանելով այնտեղ, պետք է ապացուցաներ, որ ինքն այդպիսի ձգտումներ չունի, այլ կամենում է երկու ազգակից ժողովրդներին բարեկամ և դաշնակից տեսնել, որոնց հետ միացած նաև Բուլղարիան ուսաց հոլանաւորութեան ներքոյ՝ կարող կլինին Բալկանիոյ սլաւոն ժողովուրդների մի զօրեղ դաշնակցութիւն յառաջ բերել, զօրացնելով նաև օրթոդոքս եկեղեցւոյ ազդեցութիւնը:

ՌՈՒՍՍՏԱՆ.

Նոցին Վայսերական Մեծութիւններ՝ Թագաւոր Վայսը և Վայսրուհին փառաւոր հանդէսով մուտք գործեցին աթոռանիստ մայրաքաղաքը յունիս 22-ին, Ժամը 11-ին արքայական գնացքը կայսրան հասաւ, ուր կառավարչապետ Մեծ Իշխան Վլադիմիր Ալեքսանդրովիչ յայտարարութիւնն ընդունելով՝ Թագաւոր Վայսը Վայսրուհու հետ պատգամաւորութիւններին մօտեցաւ և աղ ու հաց առաւ, Ապա քաղաքագլուխը մի ճառով բարի գալուստ մաղթեց Նոցին Մեծութեանց և մատուցեց քաղաքային խորհրդի որոշմանց վաւերագրերը, որոնց համաձայն այդ նշանաւոր հանգիսի առթիւ ա) քաղաքային մանկական հիւանդանոցում 400 նոր մահճակալներ են աւելացուում, բ) 83,846 ռուբլի ստանալիքներ ներուում են, գ) նպաստ է տրուում յանուն Քըրիստոսի Յարութեան կառուցած նոր տաճարի շինութեան համար, — Այնուհետև միւս պատգամաւորութիւններին ևս ընդունելուց յետոյ Նոցին Մեծութիւններն ուղևորուեցան դէպի Վաղանսկի մայր եկեղեցին, ուր բազմաթիւ հոգեւորականներ, նախարարներ, պետական խորհրդականներ և ուրիշ պաշտօնական ժողովուած էին զիմաւորելու համար, Համբուրելով գաւթում ս. խաչը, Թագաւոր Վայսը ու Վայսրուհին, հոգեւորականութեան առաջնորդութեամբ, որոնց զլուխ էր անցած Պալլադիոյ մետրապոլիտը միւս սինոդականներով տաճար մտան, ապա Մետրապոլիտը մի ճառով ողջունեց Մեծ Թագաւորների մուտքն ի մայրաքաղաք, և տեղի ունեցաւ համառօտ մաղթանք:

Մայր եկեղեցւոց Նոցին Մեծութիւններն ուղևորուեցան դէպի Պետրոպոլիտովսկ գղեակը և ապա Յարսկոյէ Սէլս:

— Յունիսի 25-ին Ռուսաստանի բոլոր եկեղեցիներում մաղթանք կատարուեցաւ ի յիշատակ Նիկոլայոս Ա. Վայսեր ծննդեան հարիւրամակի:

— Ճապոնիայում՝ օրթոդոքս առաքելութեան պարագլուխ Նիկողայոս Կախկոպոսը նոր ընդհանուր ժողով է հրաւիրել, որ պէտք է բացուէր Տոկիոյում յունիս 25-ին, Վերջին ժողովը տեղի է ունեցել 1891 թ.-ին, ներկայումս Ճապոնիոյ օրթոդոքս հաւատացեալների թիւը 22,576 հոգի են հաշուում:

ՔՈՂՈՔԱՅԻՆ ԵՆԵՂԵԾՈՆԵՐ.

Ա Ն Պ. Ղ Յ Ա.

Պէնտրերբիում՝ գումարուած եկեղեցական խորհուրդը՝ Ռոջեստրի Կախկոպոսի առաջարկութեամբ, միաձայն հետեւեալ որոշումն է ուղղել Տաճկաստանի տառապեալ Հայոց համար հանգանակութիւններ անող յանձնաժողովին. «Այս Ատեանը ցանկանում է եկեղեցւոյ անդամներին յանձնարարել, որ պարտականութիւն համարեն ուղարկել անընդհատ և առատաձեռն նպաստ Փոքր Ասիոյ տաճկական նահանգներում տառապող և անանկ քորիստոնեայ ժողովրդեան կարիքների համար՝ թէ իրենց գումար գէպի նորա արգահատելի վիճակն արտայայտելով և թէ շնորհակալութիւն ու յարգանք՝ քրիստոնեական հաւատի մէջ ցոյց տուած հաստատականութեան համար: Յանձնաժողովն իւր կողմից յայտնելով, որ արդէն 50000 ֆունտ ժողովել և տեղ է հասցրել ու յոյս ունի նոյնքան ևս աշխատ ամեռուայ ընթացքում ժողովելու, հրաւիրում է գաւառական հոգևորականներին աջակցել իրեն իրրե գործակալներ:

— Ինչպէս յայտնի է, ոչ մի տեղ այնպէս յառաջ չէ գնացել բարեգործութիւնը ինչպէս Անգլիայում, ուր տարեկան 120 միլիոն ֆունտ (մօտ 1200 միլիոն ռուբլ) գրամ է ժողովուում յօժարակամ նուէրներով բարեգործական նպատակների համար, Այդ դրամի մի նշանաւոր մասը գումարուում է նպատակաւ տրուած հանդիսաւոր ծաշկերոյթների միջոցին, Մինչև այժմ տեղի ունեցած այդպիսի ծաշկերոյթներից ամենաարդիւնաւորը եղել է յունիսի 10-ին Վալէսի Մեծ իշխան Էդուարդի նախագահութեամբ կազմած ի նպաստ Գիւլի հիւանդանոցի, ուր մօտ մէկ ու կէս միլիոն ռուբլ զբրամ է ժողովուել, Հրաւիրեալների թուումն էր նաև Վոգան Սարգիսաւրը: — Գիւլի հիւանդանոցը հիմնուել է 1724 թ.-ին Թոմաս Գիւլի բարերարի ձեռքով, որ կտակել էր այնքան դրամ, որքան հարկաւոր էր այն 150 տարի կառավարելու համար, 1829-ին մի ուրիշ վաճառական յատկացրել է նորան 180 հազար ֆունտ, որով կարելի է եղել մինչև 1880 թ.-ը 600 մահճակալ պահել:

Բայց յետոյ նորա միջոցները պակասեցին և որպէս զի հիւանդանոցը նախկին վիճակի մէջ պահպանուի, հարկաւոր էր 500,000 ֆունտ, և ահա 150,000 ֆունտը մի անգամից գումարուած է: — Անգլիացւոց բարերարութեան եղանակին գալով, պէտք է ասել, որ նոքա ինչպէս առհասարակ ամեն բանում, այնպէս էլ մասնաւորապէս այստեղ՝ խիստ գործնական են, Լոնդոնի արուարձաններից մէկում մի բարեգործական հաստատութիւն գիտելուց յետոյ, որի նպատակն է հասարակ բանուորներին արժան գնով պարկեշտ, ընկերական և կրթիչ կեանք վարելու ամեն դիւրութիւններ տալ՝ իմ հարցին, թէ ինչ միջոցներով է պահուում այդ մեծ հաստատութիւնը, եւ զարմացած պատասխան ստացալ կառավարչից, թէ ոչինչ, նա ինքն իրեն պահում է: Սկզբում մի քանի տարի հարկաւոր է եղել մի որոշ գումար դնել, մինչև որ հաստատութիւնը ոտքի կանգնի, ապա շնորհիւ հիմնողների անձնուէր ջանքերին, ճշգրիտ հաշուապահութեան ու կարգապահութեանը, նա այնքան արդիւնք է բերում այժմ, որ կարող է իւր ծախքը ծածկել, 15—20 կոպէկով գիշերը մաքուր անկողին տալով գործաւորներին, մինչդեռ քաղաքում հաղու կարելի կլինէր 50 կ.-ից պակաս գտնել, և ի հարկ է առանց միւս յարմարութիւնների՝ խոհանոց, գրադարան, խաղասենեակ ևն: Միայն անձնուէր հիմնադիրն է, որ շարունակում է ձրի աշխատել: Առհասարակ բարեգործութեան համար ընդունուած սկզբունք է Անգլիայում, ոչ թէ դրամ տալ, այլ աշխատանք ծոյլերին, ստահակներին, հարեցողներին կամաց կամաց գործի վարժեցնել, իրենց աշխատութեան համեմատ և բարձրացնելով վարձը, առանց նոցա ձեռքը տալու, մինչև որ կարելի կլինի վստահել նոցա ուղղամտութեան վերայ:

— Մայիսի 6-ին Բրիտանական արտասահման համաժողովում աստուածաշնչի ընկերութիւնը տօնել է իւր գոյութեան 92 ամեայ տարեդարձը, Այդ շրջանում սկսած 1804 թուից, ընկերութիւնը վաճառել է 147,366,669 օրինակ ս. Գիրք: Վերջին տարուայ ընթացքում կատարուել են վեց նոր թարգմանութիւններ, Հաշուած արդէն սկսուածների շարունակութիւնը, կամ հին թարգմանութիւնների վերստին մշակութիւնը, Միայն 2ինաստանում այդ տարին ցրուել են 232,941, իսկ Ճապոնիայում 257,578 օր. ս. Գիրք:

ԳՆՐԾԱՆԻՍ.

Christliche Welt թերթը շարունակում է, թէպէտ միայնակ, բայց մեծ եռանդով պաշտպանել Հայերի դատը և նպաստներ ժողո-

վել տառապանքների համար, Գրեթէ իւրաքանչիւր համարում նա մի յողուած է նուիրում այս հարցին և տեղեկութիւններ է հաղորդում տաճկահայոց մասին: Այսպէս օր. 223 հ-ում նորա մի թըղթակիցը գրում է. «Խոյր դրամական նուէրները, ինչքան էլ նորա անհրաժեշտ են և բարերար, հայերին իրենց յուսահատական վիճակից չեն հանի, քանի որ թուրքը հանգիստ կերպով շարունակում է կոտորել: Տաճկական կառավարութիւնը աշխատում է յիշատի փոշի ցանել եւրոպական պետութեանց աչքերում: մինչև իսկ զանազան լաւ բաներ է խոստանում: Բայց այնուամենայնիւ նայում է ձեռները ծալած կամ գաղտնի հեզնական ուրախութեամբ: Թէ ինչպէս աւելի և աւելի թուով հայ քրիստոնեայ շն երի արին է հոսում: Տաճկի զինուորները փոխանակ նեղեալներին պաշտպանելու մասնակցում են կատարուող գաղանթութիւններին:—Ի՞նչ պէտք է անել: Պարկի՞ է դեռ երկար անտարբեր դիտել այդ ամենը: Պէ՞տք է ասել, թէ հայերն իրենք են մեղաւոր, որ բանն այդտեղ հասաւ: Թող նորա մասամբ մեղաւոր գտնուեն, թող այն վատ համբաւն ևս, որ հայերն արեւելքում վատասկել են, * իրաւացի կողմեր ունենայ՝ այնուամենայնիւ այսքանը պարզ է. հայ ժողովուրդն այս բոլորին աւաղակների ձեռն ընկած թշուառն է: որի ցաւը մինչև երկինք բողբոջում է: Պէ՞տք է մենք քահանայի ու զետացու նման սառն կերպիւ ուսերը շարժելով կամ բարեպաշտ կարեկցութեան խօսքեր կրկնելով մօտից անցնելը գնանք:— Ինչպէ՞ս պէտք է օգնել: Միայն դրամը բաւական չէ: Եթէ եւրոպական քրիստոնեայ աշխարհը ոտքի չկանգնի, եթէ եւրոպական պետութիւններն ու իշխանները չկրկնեն հաստատ և միաձայն, ներքուստ այնչափ թշու և նեխոնալ, Տաճկաստանի երեսին: մինչև այդտեղ և ոչ աւելի՝ այն ժամանակ այդ խեղճ ժողովրդին օգնելու հնար չկայ: Բայց այդ միակ հաստատ խօսքը բաւական կլինէր: Թող պետութիւնները, եթէ ոչ իրենց քրիստոնէական պարտականութիւնը, գոնէ մարգասիրութեան ամենապարզ սկզբունքները յիշեն: Ի՞նչ է ժամանակակից քաղաքակրթութեան յառաջագիմութիւնը, երբ Եւրոպայի աչքի առաջ պոչպիսի սոսկալի գաղանթութիւն է տեղի ունենում և տարուում:— Վակայն ի՞նչ կարող ենք մենք անհատներս անել: Աւրիշ ոչինչ, բայց եթէ ամենայն եռանդով խղճերը յուզել և սէր զարթեցնել, աշ-

խատել և աղօթել . . . Իսլամը յաղթանակում է: Տանջուող քրիստոնեաների բերանից, որոնք տեղ տեղ հերոսական նահատակների մահով են մեռնում իրենց հաւատի համար, ինչպէս նախնի քրիստոնեայք: հնչում է դէպի արեւմտեան քրիստոնեայ աշխարհը վաղեմի մակեդոնացու կոչը, եկ, օգնիր մեզ: * Թող բեմի վերայից, հանդէսների ժամանակ, ժողովներում, լրագիրներում ու թերթերում ամեն ոք ու ամեն տեղ, երբ դէպքը բերում է, գործէ հայերի համար և հասարակաց կարծիքի վերայ ազդէ՝ դէպի կառավարչական շրջանները, մինչև որ կառավարութիւններն ու իշխաններն արիանան վերջապէս և իրեն քրիստոնեաների առհասարակ իրեն մարդիկ՝ թուրքերի արիւնծարա մոլեռանդութեանը վերջ դնել հրամայեն, այդ է միակ ելքը: Պատմութիւնը, ինքն Աստուած պէտք է պատժէ մեր զանցառութեան մեղքը:»

Մի ուրիշ աշխատակից Զմիւռնիայից քննելով 27 հ-ում հայոց կոտորածի պատճառները՝ զխաւորն այն հանգամանքն է համարում, որ քրիստոնեաները տաճկական նահանգներում զինուոր չտալով և ուրիշ առաւելութիւններ ունենալով, աւելի արագ են աճում և հարստանում քան թուրքերը: ուստի հարկաւոր է լինում ժամանակ առ ժամանակ նոցա թիւն արհեստական կերպով պակասեցնել, և մինչդեռ յոյներն ծովեզրեայ քաղաքներում ապրելով, աշխարհի աչքի առաջ, աւելի ապահով կարող են լինել՝ հայերը երկրի ներսը խուլ անկիւններում անարգել ջարդ են կրում ու կողոպտուում: մինչև որ բոլորովին կորցնեն իրենց գերակշռող դերը: «Յիրաւի մեր այս քրիստոնեայ եղբայրների վիճակն այնչափ ողբալի է, որ քարն անգամ կիւղճար նոցա, սակայն քրիստոնեայ պետութիւններն իրենց քաղաքականութեամբ խղճալ չցիտեն, այլ անձկութեամբ և նախանձով դիտում են իրար, մի գուցէ մէկը կամ միւսը չափից աւելի գերակշռութիւն ստանայ արեւելքում: Այո, եթէ թուրքերը ամբողջ ժողովրդին բնաջինջ անէին, մի հարուածով երկրի երեսից կորցնել կարողանային կամ կամենային, այդ խեղճ ժողովրդի բանը՝ ստիպուած է գրեթէ մարդ ասել, աւելի լաւ կլինէր, քան այդպիսի զարհուրեցի ստրկութեան մատնուած, հոգւով և մարմնով յարատեւ տանջանքների ենթարկուած լինել: Այն հարցին, թէ ինչով կարելի է օգնել, նա բաւականանում է պատասխանելով, թէ գոնէ անթիւ որդու մնացած մանուկներին պէտք էր մի կերպ հովանաւորել: Արդէն առաջարկողներ եղել էին, որ այդպիսի որբեր Գերմանիա բերուին և զանազան ան-

* Խմբագիրը նկատում է, որ այդ համբաւը դուրսը քաղաքներում օտարների հետ մշտական յարաբերութիւն ունեցող հայերին է և ոչ բուն երկրի հաստատաբան ժողովրդին:

ձանց ու հաստատութիւնների խնամքին յանձնուին, բայց խմբագրութիւնը աշխուարար նկատել էր, որ անիրաւացի կլինէր այդպիսով անմեղ արարածներին իրենց մայրնի հողից կտրել և օտար շնչով սնուցանել: Ուստի թղթակիցը առաջարկում է օգնել Զմիւռնիայում արգէն գոյութիւն ունեցող Գերմանական որբանոցին և եթէ կարելի է նոր այդպիսի որբանոցներ ևս հիմնել: Այդ որբանոցի համար խմբագրութիւնը վաղուց հանգանակութիւն էր բաց արել, բայց տաճիկ կառավարութիւնը թոյլ չէր տալիս հայ մանուկներ տանել այնտեղ: Նոյն թղթակիցը իւր վերջին նամակով (28 հ. - ում) յայտնում է այժմ, որ արգէն 16 մանուկներ բերուած են Ուսհայից և մտադրութիւն կայ նոցա թիւը մինչև յիսուն և եթէ կարելի է աւելի, հասցնելու: Նոյնպիսի մի որբանոց կայ նաև Պրուսայում: Բազելի միսիոնարների խնամքի ներքոյ, ուր ևս հայ մանուկներ սնուցանուած են:

Նոյն թերթի 28 հ. - ում մի նկատողութիւն կայ, ուր ակնարկելով, թէ ինչքան աւելի թոյլ է ներկայ Եւրոպական քրիստոնէութեան համակրութիւնը հայերի համար, համեմատած նորա հետ, որ այս դարի սկզբում գէպի խորտակեալ յոյներն արտայայտուեցաւ՝ մէջ է բերուում այն ժամանակուայ գերմանացի նշանաւոր գրող Հաուֆֆի մի շարադրութիւնից հետեւեալ հատուածը՝ իւր ժամանակակիցներին վերաբերեալ. «Եւ, հարցրեց Պետրոսը, պատերազմ ամենևին չկայ:—Մի քիչ, բայց շուտով բոլորը կվերջանայ. Եունաստանում է՝ թուրքերի դէմ:—Այ, այդ գեղեցիկ է, բացականչեց ասպետը՝ քարէ բուռնեցքը սեղանին խփելով: Շատ տարիներ առաջ արգէն ես այնչափ վրդովուում էի, որ քրիստոնէայ աշխարհն այնպէս անգութ կերպով դիտում էր, թէ ինչպէս մահմեդականը այդ պատուական ժողովրդին կապանքների մէջ էր պահում: այդ գեղեցիկ է, յիրաւի, Դուք գեղեցիկ ժամանակի մէջ էք ապրում և ձեր սերունդն աւելի ազնիւ է քան կարծում էի: Արեւմտ Գերմանիայի, Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Սպանիայի և Անգլիայի ասպետները ելին են, ինչպէս երբեմն Քիչարդ Առեւծասիրտի օրով անհաւատների դէմ կռուելու: Ջենովական նաւատորմիցը Արշիպելագոսի վերայ է հազարաւոր մարդիկներ ափ հանելու, գաղղիական արքայանիշը մօտենում է Ստամբուլին և աւստրիական դրօշակը ծածանուում է առաջին շարքերում: Հա, այդպիսի կռուի համար ես ինքս կցանկայի մի անգամ ևս ձի հեծնել, իմ Դուրանդէ թուրը քաշել և իմ մարտի փողը փչել, որպէս զի բոլոր

ննջող հերոսներն էլնեն իրենց գերեզմաններից և երթան ինձ հետ պատերազմի Տաճկաց դէմ:—Աղնիւ ասպետ, պատասխանեցի ես՝ կարմրելով իմ ժամանակի համար, ժամանակները փոխուել են: Ձեզ հաւանականաբար կձերբակալէին ներկայ պայմաններում, տիրող օրէնքների համաձայն՝ իբրեւ ռամկավարի: որովհետեւ ոչ Հարսուրդի գրօշակը՝ ոչ գաղղիական արքայանիշը, ոչ Անգլիոյ տաւիղը և ոչ սպանական առիւծները կարելի է տեսնել մարանշողների մէջ:—Ո՞վ է ուրեմն կիսալուսնի դէմ կռուողը, եթէ ոչ սոքա:—Իրենք Յոյները:—Յոյները, կարելի է միթէ, բացականչեց Յովհաննէսը: իսկ պետութիւնները, ինչով են նոքա զրադուած:—Նոցա ղեսպանները գեւ բարձրագոյն Պրան մօտ են:—Մարդ, ի՞նչ է ասածդ, վրայ բերաւ Ռոլանդը, զարմանքից քարացած: Կարելի է միթէ անտես անել մի ժողովրդի որ իւր ազատութեան համար կռուում է, Սո՛ւրբ Տիրամայր, այս ինչպիսի աշխարհ է: Արդարեւ քարի գութը կարող էր այստեղ շարժել:—Անրջին խօսքերն արտասանելիս նա բարկութեամբ ձմիկ արծաթէ բաժակն ինչպէս բարակ թիթեղ, մինչ գինին բարձր մինչև առաստաղ ցայտեց, ելաւ շառաւիմով սեղանի մօտից, առաւ գէնքերն ու մօայլ հայեացքով ճարձատող քայլերով գուրս գնաց սրահից:»

Կ. Վ.

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ - ՊԵՏԱԿԱՆ.

ՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ԳԻՒՏ Ս. ԷԶՄԻԱՅՆԻ ՄԱՏԵՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ.

Ա. ԵՒ Բ. ՄՆԱՅՈՐԴԱՅՑ ԳՐԲԵՐԻ ԸՍՈՐԵՐԷՆԻՑԸ
ՀԱՅ ԹԱՐԳԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆԸ.

Հայանի է, որ Աստուածաշունչ մատուանը թարգմանուել է մեր նախնիքներից երկու անգամ՝ նախ Ասորերէնից և ապա Եունարէնից: Սակայն մինչև այսօր մեզ հասած Ս. Գրքի զրադիրները, որպէս և հետեւաբար բոլոր տպագիրները, Եունականից թարգմանութիւնն են ներկայացնում: Արդարեւ, քննական զրականութեան մէջ այլ և այլ ժամանակ նրկատուած են եղել ենթադրութեամբ Ասորերէնի թարգմանութեան հետքեր Հայ Աստուա-

* Միջնադարեան Ռոլանդի մասին է խօսքը: